

Прыроды вечная краса

Выразнасць мастацкага слова

Заўжды, заўжды, усюды, у кожны міг,
З жыццём усім, з якім навечна ў згодзе,
Ад самых шчырых роздумаў сваіх
Мне пакланіцца хочацца прыродзе!

Кастусь Кірэенка.

Неабходна ведаць

- ◆ Аўтараў, назвы і змест твораў.
- ◆ Мастацкія асаблівасці эпітэтаў і параўнанняў.
- ◆ На памяць верш Максіма Багдановіча «Зімой».

Пажадана навучыцца

- ◆ Узнаўляць мастацкія карціны, створаныя аўтарам.
- ◆ Выяўляць аўтарскую пазіцыю і свае адносіны да адлюстраванага.
- ◆ Знаходзіць эпітэты і параўнанні і вызначаць іх мастацкую ролю ў творах.

Варта задумацца

- ♦ Над сэнсам слоў Якуба Коласа: «Ёсць дзве часціны, з якіх складаецца жыццё, і яго глыбокі сэнс, і хараство — чалавек і прырода».

Літаратурная размінка

Прыгадайце з урокаў літаратурнага чытання творы, у якіх паказана зімовая прырода. Якім настроем яны прасякнуты?

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

«Творчасць Максіма Багдановіча напоўнена вобразамі, што сталі сімваламі роднага краю, красы і велічы прыроды, бясконцасці, таямнічасці сусвету» (*Алег Лойка*).

Зімой

Здароў, марозны, звонкі вечар!
Здароў, скрыпучы, мяккі снег!
Мяцель не вее, сціхнуў вецер,
І волен лёгкіх санак бег.

Як мары¹, белыя бярозы
Пад сінявой начной стаяць.
У небе зоркі ад марозу
Пахаладзеўшыя дрыжаць.

Вільготны месяц стуль на поле
Празрысты, светлы стоўп спусціў

¹ *Мáры* — тут: здані, прывіды.

І рызай¹ срэбнаю раздолле
Снягоў сінеючых пакрыў.

Узрываіце ж іх санямі, коні!
Звіні, вясёлых бомаў² медзь!
Вакол лятуць бары і гоні³,
У грудзях пачала кроў кіпець.

Конь — сімвал руху, няспыннасці жыцця. Гэта любімы вобраз паэта. Бомы-званочкі сімвалізуюць шчасце. Лічылася, што звон бомаў адганяе зло.

1. Якім настроем прасякнуты верш? Чым, на вашу думку, выклікана ўзрушэнне паэта?
2. Якой паўстае прырода ў вершы? Апішыце свае ўражанні.

3. Паразважайце над паэтычнымі вобразамі:

*Як мары, белыя бярозы
Пад сінявой начной стаяць.
У небе зоркі ад марозу
Пахаладзеўшыя дрыжаць.*

4. Перачытайце радкі першай страфы верша, услухайцеся ў іх гучанне. Што дапамагае нам выразна пачуць звон марознага вечара?

5. Уявіце сабе, што вы кінааператар. Вам прапанавалі зняць невялікі фільм паводле верша М. Багдановіча «Зімой». Якія малюнкi прыроды лягуць у аснову вашага фільма? Якую музыку падабралі б для суправаджэння фільма: вясёлую, сумную, трывожную, ціхую, гучную? Сваё меркаванне аргументуйце.

¹ *Ры́за* — тут: надзвычай прыгожы снежавы покрыв.

² *Бо́мы* — званочкі.

³ *Го́ні* — прасторы, палі.

6. Пазнаёмцеся з відэазапісам верша «Зімой». Звярніце ўвагу на яго гучанне.

7. Вывучыце верш на памяць.

Разгледзьце рэпрадукцыю карціны Эдуарда Рымаровіча «Лагойшчына» (гл. форзац 1). На палатне мастака — бяскрайнія заснежаныя прасторы, асветленыя апошнімі промнямі сонца. Зіма ўладарыць над сцішанай прыродай. На пярэднім плане — тры маладыя ялінкі, яны ледзь трываюць пад цяжкімі гурбамі снегу. Пейзаж выглядае велічна, спакойна.

Ці ёсць што агульнае ў абмалёўцы зімовага пейзажу мастаком і паэтам?

АНАТОЛЬ ГРАЧАНІКАЎ

Зоры спяваюць

Чуеш, спяваюць зоры,
Якія дзіўныя галасы
У гэтым нябесным хоры!
Журлівыя¹, светла-звонкія,
Натомленыя, як дзіцячыя, — тонкія.
Самотныя, бесклапотныя,
Радасныя, гаротныя.
Чуеш, спяваюць зоры.
Якія дзіўныя галасы
У гэтым нябесным хоры!

1. Якую паэтычную карціну прыроды намаляваў аўтар? Апішыце яе сваімі словамі.
2. Якія спевы чуе паэт у нябесным хоры? Чаму А. Грачанікаў называе галасы дзіўнымі? Як вы разумееце гэта азначэнне:

¹ Журлі́вы — журботны, сумны, маркотны.